

סימן קס"ג
דין מי שאין לו מים והמאכיל לאחרים

נתינת כפפות על ידיו במקום נטילת ידיים

א. הרוצה לאכול לחם ומים לנטילת ידיים מצויים לפניו, אך יותר נוח לו ליתן כפפות על ידיו ולאכול בלי נטילה^א, נחלקו רבותינו הראשונים בדינו, דעת הרמב"ם ורש"י שמותר לו לעשות כן לכתחילה, אולם דעת הרא"ש ועוד ראשונים שאסור לו לעשות כן מהחשש שמא יוריד את הכפפות^ב ויגע בלחם. ולהלכה פסק מרן השו"ע לאסור לעשות כן^ג (סעיף א', וכפי שהכריע הבית יוסף). ביאור ופירוט לדין זה עי' בהערה^ד.

א. וישאר כך כל האכילה, כך שבאופן ברור אינו נוגע בידיו בלחם וגם לא ביתר המאכלים.
ב. או כל דבר אחר שכיסה בו את ידיו.

ג. היות ויש כמה ראשונים שחולקים על הרמב"ם, אף שהמחלוקת היא בדרבנן. רואים שלא בכל מחלוקת הפוסקים באיסורי דרבנן אפשר להקל, אלא יש לדון כל דבר לגופו ולפי משקל הפוסקים.

ד. בגמרא בחולין קז ע"ב אמרינן, התירו מפה לאוכלי תרומה ולא התירו מפה לאוכלי טהרות, דהיינו כהנים שאוכלים תרומה וצריכים ליטול ידיהם, היות וסתם ידיים שניות לטומאה ושני עושה שלישי בתרומה, אם רוצים יכולים לעטוף את ידיהם במפה ולאכול כך את התרומה ללא נטילה, משום שכהנים זריזים הם ואין חשש שיגעו בתרומה תוך כדי אכילתה, אולם ישראל שאוכל חולין בטהרה (בזמן שבית המקדש היה קיים) וצריך ליטול ידיו קודם, לא התירו לו לאכול על ידי עטיפת ידיו במפה במקום הנטילה, דחיישינן שמא יוריד את המפה או השקית מידיו תוך כדי אכילה ויגע באוכל.

ונחלקו הראשונים מה הדין בלחם שאוכלים בימינו שלא אוכלים אותו בטהרה (שהרי כולנו טמאי מתים), האם מועיל עטיפת ידיו בכפפות או בשקית וכדומה במקום נטילת ידיים, דעת רש"י והרמב"ם (פ"ו מהלכות ברכות הי"ח) שמותר לעשות כן, ומבאר הבית יוסף את שיטתם, דכיון שנטילה ללחם היא משום סרך תרומה שאם הכהנים יראו את הישראלים אוכלים ללא נטילה יבואו גם הם לאכול ללא נטילה את התרומה (דהלחם אינו נטמא בנגיעת הישראל אף

מכל מקום יש להיזהר במי שרוצה לאכול לחם עם כפפות כגון בימות החורף הקרים, שלא יטול ידיו ומיד יתן הכפפות על ידיו כל זמן האכילה, שהרי לרמב"ם זו ברכה לבטלה^ה, אלא יאכל כביצה פת ללא כפפות (כפרוסה וחצי לחם) ואז יתן הכפפות על ידיו^ו.

אולם מותר לכתחילה לאכול לחם כשהלחם עטוף בשקית (ולא ידיו) עם נטילה וברכה^ז.

נתינת כפפות על ידיו כשמים לא מצויים

ב. הרוצה לאכול לחם ואין לו מים במרחק של יותר משבעים ושתיים דקות בדרך שלשם נוסע או הולך, או תוך שמונה עשרה דקות בדרך שלא מעוניין לנסוע או ללכת שמה, מותר לו לעטוף את שתי ידיו בכפפות או בשקיות וכדומה ולאכול לחם^ח, אך אינו מועיל אם יעטוף רק ידו אחת, שמא יגע

שסתם ידיים שניות לטומאה היות ושני לא עושה שלישי בחולין), לכן אין לאסור את הסרך תרומה יותר מאכילת התרומה בעצמה וכשם שמותר לכהנים לאכול תרומה בעטיפת הידיים, הוא הדין לישראלים האוכלים לחם שמותר לעשות כן.

אולם דעת הרא"ש, רבינו יונה, ראב"ד, סמ"ג וסמ"ק שאסור לישראל לעשות כן, כיון שאינם זריזים ויש חשש שיוריד את המפה תוך כדי אכילה מהידיים ויגע בלחם, מה שאין כן כהנים בתרומה שאין בהם את החשש הזה, אף שיוצא שהסרך תרומה חמור יותר מהתרומה, ומסיק הבית יוסף דכיון שכמה ראשונים חולקים על הרמב"ם לכן כך ההלכה. וכן פסק בשו"ע.

ה. כיון שאוכל עם כפפות ולא תיקנו נטילה באופן זה וכנ"ל בהערה. ואף שהשו"ע פסק דלא כהרמב"ם, היינו לחומרא שאסור לאכול עם כפפות במקום נטילה, אך לא לקולא שיברך על נטילת ידיים ויאכל עם כפפות דאז לרמב"ם היא ברכה לבטלה.

ו. כיון שחיוב נטילה עם ברכה זה על שיעור כביצה כמבואר בסימן קנ"ח ס"ב. ואף שבשער הציון בסימן קפ"א אות ח' כתב דאם אין לו מים לנטילת מים אחרונים, טוב שיכרוך ידיו במפה קודם האכילה כדי שלא יתלכלכו ידיו מהמאכלים וגם יהיו שמורות ממלח סדומית, ולא חשש שלרמב"ם ברכת על נטילת ידיים שלו תהיה לבטלה, היינו דווקא התם שיש לו הכרח לעשות כן כדי שלא לבטל את חובת מים אחרונים, לכן אין לחוש לרמב"ם נגד עיקר הדין, אך כשאין הכרח של חיוב הלכתי לעשות כן אלא מחמת שקר לו בידיים, יש לחוש לרמב"ם שברכתו לא תהיה לבטלה ולא לעשות כן.

ז. דגם לרמב"ם רק עטיפת ידיו פוטרת מנטילה ולא עטיפת הלחם כמבואר בשו"ע בסעיף א', ובמשנ"ב סק"ז. ואף שלרמ"א אין הבדל בין עטיפת הלחם לעטיפת הידיים, מכל מקום כיון שרוב הפוסקים חולקים, בזה אין לחוש לרמב"ם על פי הרמ"א, ודו"ק.

ח. דהיינו שפטור באופן זה מנטילת ידיים וממילא ברור שאינו מברך על נטילת ידיים, אך המוציא וברכת המזון פשוט שחייב לברך.

בלחם בידו השניה, כמו כן לא מועיל לעטוף את הלחם בשקית, מהחשש שיגע בלחם תוך כדי אכילה.

אולם אם יהיה לו מים תוך שבעים ושתיים דקות בדרך שלשם נוסע או תוך פחות משמונה עשרה דקות בדרך שלא מעוניין לנסוע, צריך לנסוע או ללכת לשם להביא מים ולא התירו לו באופן זה לכרוך ידיו במפה. ביאור ופירוט לדין זה, עי' בהערה ט.

הרוצה להחמיר ולא לאכול אף כשאין לו מים בשיעור הנ"ל היות ואינו רעב הרבה, תבוא עליו ברכה (עי' בה"ל ד"ה אם אין מים).

ט. בגמרא בפסחים מו ע"א ובחולין קכב ע"ב אמרינן דצריך לטרוח עבור מים לנטילת ידיים לסעודה ד' מילין לפניו ולאחריו אפילו מיל אין מטריחין אותו, אבל עד מיל צריך לטרוח. ונחלקו בדבר זה הראשונים, דעת רבינו יונה שביותר מהשיעור הנ"ל אוכל בלא נטילה ואין צריך לכרוך ידיו במפה, דפטרוהו מנטילה. וכן יש להוכיח שדעת הרמב"ם, שהרי לרמב"ם כשמים מצויים יכול לכרוך ידיו במפה, אם כן על כרחך שההיתר בגמרא כשאין מים מצויים הוא לאכול בלי כריכה.

אולם דעת הערוך (וכן דעת הר"ח בפסחים שזכינו לאורו, משנ"ב סק"ו, אך הבית יוסף לא הביאו דעדיין לא גילוהו) שחייב באופן זה לכרוך ידיו במפה, וכתב הבית יוסף ונראה לי דהכי נקטינן, וכן פסק בשו"ע בסעיף א'. אף שהמחלוקת בדרכנן, שוב רואים שלא בכל מחלוקת בדרכנן ניתן להקל, וכפי שראינו גם בהלכה הקודמת, עיין שם.

אם יהיה לו מים תוך ד' מילין לפניו או מיד אחר ד' מילין צריך להמתין, אך ביותר מזה אין צריך להמתין (שו"ע ומשנ"ב סק"ג). והוא לערך עד 75 דקות. ולאחריו עד מיל, אבל מיל אין צריך להמתין, דכיון שיש לו טרחא ללכת לדרך שלא מעוניין בה לא הטריחוהו ביותר (גמרא שם ומשנ"ב סק"ג).

והוא הדין למי שיושב בביתו או בגינה, דצריך ללכת עד מיל היות ואינו מעוניין כעת ללכת לשום מקום, לכן גם לפניו דינו כלאחריו (משנ"ב שם). אם יודע מראש שהולך למקום שאין בו מים ולא טורח לקחת עמו מים, מסתבר שקנסוהו חז"ל ולא התירו באופן זה לאכול על ידי כריכת הידיים, דההיתר הוא למי שנמצא בכזה מצב ולא למי שהכניס עצמו בידים לכזה מצב.

צריך לכרוך את ידיו ולא את הלחם מחשש שיגע בו תוך כדי אכילה (שו"ע שם ומשנ"ב סק"ז), ואף שהרמ"א היקל באוכל על ידי מזלג או כף, נתקשו בדבריו האחרונים כמבואר במשנ"ב שם. ולכן צריך לכרוך את שתי ידיו ולא די באחת, שמא יגע בשניה (משנ"ב סק"ה בהבנת השו"ע).

ולכן לא מועיל לאכול על ידי שקית ניילון, ויתכן שאף לרמ"א לא מועיל, דאין שום היכר שלא לגעת בלחם, היות ויש רגילות לאכול עם שקית ניילון, מה שאין כן במזלג או כשכורך ידו אחת, יש היכר לדעת הרמ"א (בה"ל שם ד"ה ידיו).

הליכה ברגל, רכיבה באופניים, נסיעה ברכב או באוטובוס

ג. זה שכתבנו דצריך לטרוח אחר מים שבעים ושתיים דקות כשזה דרך הילוכו ועד שמונה עשרה דקות כשאינו דרך הילוכו, אין חילוק אם הולך ברגל או רוכב באופניים או נוסע ברכב ובאוטובוס, לעולם מודדים לפי זמן הדרך ולא לפי מרחק הדרך, דעד שיעור הזמן הנ"ל הטריחוהו להמתין ולטרוח אחר המים, וביותר מזה לא הטריחוהו אלא כורך ידיו במפה ואוכלי (בה"ל ד"ה ברחוק יותר מד' מילין).

ולכן הנוסע באוטובוס ורוצה לאכול לחם ואין לו מים ויודע שעד העצירה הקרובה יעברו יותר משבעים ושתיים דקות, יעטוף את שתי ידיו בבגד או בשקית ויאכל י"א.

הוצאות כספיות עבור נסיעה

ד. הנמצא בביתו ואין לו מים לנטילת ידיים לסעודה מחמת הפסקת מים או נמצא בגינה ציבורית ואין לו מים וגם בהליכה של 18 דקות לא ימצא מים, אך אם יסע ברכבו או באוטובוס ימצא מים תוך פחות מ-18 דקות, צריך לעשות כן אף שנמצא שמוציא כסף עבור הדלק או הנסיעה באוטובוס, שכן דרכו של

י. אף שלענין תפילת הדרך פסק המשנ"ב בסימן ק"י סק"ל שמחשבים לפי מרחק הדרך (4 מיל) ולא לפי זמן הדרך שאז לעולם צריך 72 דקות, הני מילי התם דתפילת הדרך משום סכנה וכבר במרחק של 4 מיל יש סכנה, אך בענייננו הוא עניין של טרחא והמתנה לכן המודד הוא הזמן ולא המרחק, דאין שום סברא לומר שמי שהולך ברגל צריך להמתין ולטרוח יותר ממי שנוסע ברכב. והוא הדין במה שפסק השו"ע בסימן צ' ס"ז שצריך לטרוח אחר תפילה בציבור 4 מיל לפניו ומיל לאחוריו, דהמודד הוא הזמן ולא המרחק.

וכן הדין בחיזור אחר מים לנטילת ידיים שחרית שגם שם צריך לטרוח ד' מיל לפניו ומיל לאחוריו, דאף שכתב המשנ"ב בסימן צ"ב ס"ק י"ז שאם רוכב על גבי חמור המודד הוא המרחק ולא הזמן, הני מילי ברכיבה על חמור שאינו נוח כלל ועיקר ולכן לא הטריחוהו לחשב לפי הזמן, אבל בנסיעה נוחה החישוב גם שם לפי הזמן (אשי ישראל פ"ח הערה ע' בשם מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א, וע"ע בשבט הלוי ח"ט סימן ל"ז).

יא. בנסיעה ברכב בדרך כלל אינו מצוי נסיעה של 72 דקות בלי תחנת דלק או חנויות וכדומה. אולם אם יש פקקים כבדים ומשער שקרוב לודאי לא יצליח להגיע למקום מים תוך 72 דקות, בפרט כשרואה זאת בתוכנת הניווט, יכרוך ידיו במפה ויאכל. ואף שהתנועה עומדת לחלוטין, משערים לפי זמן ההמתנה, דלא הטריחוהו להמתין הרבה יותר משבעים ושתיים דקות. ובנסיעה באוטובוס אם יכול לבקש מעט מים מאחד הנוסעים כך יעשה ויטול בתוך הפת, אך אם מתבייש, פטור.

אדם לנסוע עבור ענייניו הפרטיים בלי לחשבן הוצאות מועטות מעין אלו. וכן צריך לשלם עבור קניית המים.

אך אין צריך לשלם עבור מונית בעבור זה, אם אין דרכו לנסוע עבור כל דבר ועניין במונית, אלא יכרוך ידיו בשקית ויאכל^{יב} (כן נראה פשוט).

המסופק אם ימצא מים

ה. המסופק אם ימצא מים בשיעורים הנ"ל, כגון שנוסע ברכב ויש מידי פעם פקקים ומסופק אם יגיע למקום מים בשבעים ושתיים דקות הקרובות^ג, אם אינו רעב הרבה אסור לו לאכול לחם על ידי כריכת ידיו במפה, אלא ימתין שיהיה לו מים, אך אם הוא רעב הרבה מותר לו לאכול על ידי שיכרוך ידיו במפה (משנ"ב סק"ג, בה"ל ד"ה אם אין מים).

ויש מקילים באופן זה לכרוך ידיו במפה גם כשאינו רעב הרבה (כה"ח אות ב' בשם כמה פוסקים, דנוכל לסמוך על דעת הרמב"ם שמתיר לכרוך ידיו במפה גם כשמים מצויים).

מקום עטיפת ידיו ועד מתי

ו. כשהתירו לאכול לחם על ידי עטיפת ידיו, לכתחילה צריך לעטוף עד סוף הכף יד, ובשעת הדחק עד סוף האצבעות וכדין נטילת ידיים (שעה"צ אות ז).

זמן עטיפת ידיו צריך להיות עד שמסיים לאכול ולשתות לגמרי, ואף שסיים לאכול לחם וכעת רוצה לאכול רק פירות או לשתות מים ושאר משקים, אסור לו לאכול ולשתות בלי עטיפת ידיו דחיישינן שמא ימלך בדעתו ויבוא לאכול לחם (סימן ק"ע ס"א בשו"ע וברמ"א ובמשנ"ב סק"ז).

כריכת ידיו או נטילה בשאר משקים

ז. מי שאין לו מים בשיעור הנ"ל אך יש לו שאר משקים, עדיף שיטול ידיו באותם משקים ללא ברכה מאשר יכרוך ידיו במפה, ורק באופן שקשה לו לעשות כן היות וידיו יהיו מאוד דביקות וכדו', יכרוך ידיו במפה ויאכל (כן

יב. ואף שברמ"א בסימן תרנ"ו ובמשנ"ב שם סק"ח מבואר דמחוייב להוציא לפחות עשירית מנכסיו כדי לקיים מצוה עוברת, היינו התם כדי לקיים המצוה, אבל כאן שפטר והו מנטילה כשאין לו מים, לא צריך להוציא הוצאות לא שגרתיות. ועוד יש לומר דמצוה דרבנן שאני. יג. ומעט יותר וכנ"ל בהערה ט'.

נראה לפי הכרעת השו"ע בסימן ק"ס ס"ב דשאר משקים כשרים לנטילה בשעת הדחק ולא פסק שיכרוך ידיו במפה. אך בלא ברכה מחמת סב"ל כמבואר בשעה"צ שם אות ס"ט).

אין לו במה לכרוך ידיו

ח. הרוצה לאכול לחם ואין לו אפשרות להשיג מים בשיעור זמן הנ"ל וגם אין לו במה לכרוך את ידיו^ז, מותר לו לאכול בלי כריכת ידיו^{טו}, ובאופן זה עדיף לפחות שיאכל באמצעות כף או מזלג (משנ"ב סק"ו. ובכה"ח אות ה' חולק).

כריכת ידיו לדבר שטיבולו במשקה

ט. הרוצה לאכול פירות רטובים במים^{טז} ואין לו מים לנטילת ידיים כפי השיעור הנ"ל וגם לא יכול לנגבם, אסור לו לאכול את הפירות כמות שהם אלא כורך ידיו במפה ואוכל וכדין אכילת לחם.

כמו כן אם מים מצויים לפניו אסור לו לאכול על ידי כריכת ידיו במפה וכדין הלחם^{יז} (שו"ע בסעיף א').

חולה סיעודי שמאכילים אותו

י. המאכיל לחם לאדם אחר, המאכיל נוגע בלחם והאוכל אינו נוגע בלחם, האוכל צריך נטילה עם ברכה דלא חילקו רבנן בתקנתם באדם האוכל אם נוגע בלחם או אינו נוגע היות ובדרך כלל דרך בני אדם לנגוע בלחם תוך כדי האכילה, והמאכיל אינו צריך נטילה כלל, דלא תקנו רבנן נטילה אלא לאדם האוכל בלבד י"ח.

יד. כגון שנמצא באוטובוס ומתבייש להוריד את חולצתו אף שיש לו גופיה ארוכה מתחת החולצה.

טו. דבאופן זה נוכל לסמוך על הרמב"ם ורבינו יונה הנ"ל שכשאין מים מותר לאכול בלי כריכת הידיים.

טז. או כל מאכל אחר שטיבולו במשקה.

יז. ובשעה"צ סימן קנ"ח אות כ"א כתב בשם הפרי מגדים דאפשר שיש להקל בכרוך ידיו במפה לטיבולו במשקה אף שמים מצויים לפניו. אך כיון שלא פסק כן באופן ברור, וכאן לא הביא כלל דבר זה לכן סתמנו לאסור. וכן פסק בכה"ח אות ז' בשם עוד פוסקים, וכן פסק החזו"א בסימן כ"ה אות י"ד.

יח. שהוא מילתא דלא שכיחא ולא גזרו ביה רבנן (כה"ח אות י"ב בשם הלבוש ועולת תמיד).

והוא הדין למי שאוכל לחם במזלג דצריך נטילה עם ברכה (גמרא בחולין קז ע"ב, שו"ע ס"ב משנ"ב ס"ק ח-ט).

גם אדם שלא יכול לנגוע בלחם כגון שמשותק בידיו^ט צריך נטילה עם ברכה מהטעם הנזכר^כ.

ליתן מאכל למי שאינו מברך

י"א. אסור ליתן מאכל או משקה למי שאינו מברך משום שמכשילו באיסור הנאה מהעולם הזה בלא ברכה.

אם המאכל שייך לנותן, הרי שעובר באיסור לפני עיור לא תיתן מכשול משום שאם לא יתן לו לא יכול לקחת לבד, אך אם המאכל שייך לאדם האוכל כאינו עובר הנותן באיסור לפני עיור משום שיכול המקבל לקחת בעצמו, אלא באיסור מסייע לפני עובר עבירה שאיסורו מדרבנן^{כב}.

אין הבדל בין אם נותן לו ביד או מניח לפניו על השולחן והוא לוקח בעצמו. כמו כן אין חילוק בין נתנת לחם למי שלא נוטל ידיים ובין נתנת שאר מאכלים ומשקים למי שאינו מברך (חולין קז ע"א, בית יוסף כאן ובסימן קס"ט ושם בשו"ע סעיף א' וב', רמ"א כאן, משנ"ב ס"ק י"ב).

ליתן מאכל למי שספק אם יברך

י"ב. לבני ספרד אין ליתן מאכל או משקה למי שאנו מסופקים בו אם יברך^{כג}, גם אם מדובר לעני בתורת צדקה.

לבני אשכנז, מותר ליתן לעני בספק אם יברך^{כד}, וגם לסתם אדם יש להקל מעיקר הדין. ובכל אופן טוב שיאמר למקבל שיברך לפני שאוכל (דעת רבינו יונה

יט. או שיש לו אזיקים.

כ. העובר הגוי יכול ליטול את ידיו של החולה והחולה מברך (סימן קנ"ט ס"א).

כא. כגון מטפלת שמאכילה את המטופלת שלה, או אדם שמבקש מחבירו בעבודה שיכין לו כוס תה וכדומה, שהרי יכול להכין בעצמו.

כב. ואף שגם בלפני עיור האיסור רק מדרבנן היות וחייב ברכה הוא רק מדרבנן, מכל מקום חמיר טפי דנחשב לפני עיור בדרבנן, מה שאין כן מסייע שעיקרו דרבנן נחשב תרי דרבנן, ויש מקילים בזה לכתחילה וכדלקמן, אך הכרעת המשנ"ב בס"ק י"ב לאסור.

כג. או שאנו יודעים שיברך אך אנו מסופקים אם יודע לברך כהוגן, או שמדלג וכולע מילים באופן שלא יוצא ידי חובה.

שבספק אם יברך מותר ליתן לעני וכן פסק הרמ"א בסימן קס"ט ס"ב, הבית יוסף שם חולק ואוסר וכן פסק שם השו"ע. המג"א מוכיח מרש"י שבספק אם יברך מותר ליתן לכל אדם ובשעה"צ שם אות י"א הוכיח כן מהרמב"ם. ובמשנ"ב שם סק"ט לא הכריע בנתינה למי שאנו מסופקים בו אם יברך ואינו עני, אך אצלנו בס"ק י"א הכריע להקל, וסיים דאף בנתינה לעני טוב שיאמר לו קום נטול ידיך).

הגשת מאכלים לפני אורחים ובאירועים

י"ג. על פי האמור בסעיף י"א, לכאורה אסור להגיש אוכל בפני אורח שאינו מברך וכן לא להזמין לאירועים^{כה} אנשים שאינם מברכים היות ומכשיל אותם באיסור דרבנן שאוכלים ושותים ללא ברכה^{כו}, אך נהגו להקל בזה לכתחילה באופנים ובתנאים מסויימים, ואלו הם, לפי סדר עדיפותם:

א. לאכול או לשתות עמו דבר מה ולומר לו שמברך עבורו ודי בכך^{כז} (קריינא דאגרתא לסטייפלר ח"א מכתב קמ"א). אם מגיש לו מיני מאכלים שונים שברכותיהם אינם שוות ורואה שלא יכול לעשות כן בכל מין ומין, יקח דבר שברכתו שהכל ויאמר לו שמברך עבורו כנגד כל המאכלים והמשקים שלפניו^{כח}.

ובאירועים, יכול להושיב בכל שולחן שיש שם אנשים שלא מברכים, יהודי ירא שמיים שיאכל עמהם ויברך עבורם, אך בהחלט ששם הדבר יותר מורכב ומסובך.

ב. יאמר לאורח לברך ובכך יצא ידי חובתו (מעשה איש עמוד רל"ד שכן נהג החזו"א בפגישתו עם בן גוריון).

כד. דלא מפקעינן מצות צדקה בשביל החשש שלא יברך.

כה. חתונה, בר מצוה, הזכרה וכדומה.

כו. אך אינו איסור דאורייתא מחמת שלא מברך ברכת המזון על אכילת לחם ששבע ממנו, היות ובשעה שנתן לו את הלחם עדיין לא חל עליו חיוב ברכת המזון, ורק אחרי שאוכל מתחייב בברכת המזון וזה כבר דבר חדש שלא קשור לנותן (מג"א בסימן קס"ט אות ו').

כז. ואף שאינו מכווין במפורש לצאת בברכת המברך, מכל מקום הסכמתו לענין נחשב ככוונה לצאת.

כח. דיוצאים בזה בדיעבד כמבואר בסימן ר"ו ס"ב ובמשנ"ב שם סק"ט.

ויותר טוב אם אפשר לתת לו כיפה או לשים לו יד על הראש ולומר לו מה לברך על מה שמגיש לו כט.

אמנם אם מגיש לפניו שתיה, עוגות, פיצוחים וכדומה, הפתרון פחות מעשי, אלא יאמר לו שיש סגולה לפרנסה בשפע לברך דוקא לפי סדר מסויים, מזונות, עץ, אדמה שהכלל. אולם באירועים, פתרון זה אינו מעשי.

ג. אם בזה שלא נגיש לאורח מאכל או משקה תגרם לו שנאה ללומדי התורה ויתרחק יותר מהיהדות באומרו שמתנהגים שלא בדרך ארץ, מותר להגיש לפניו אף שידוע בוודאות שלא יברך, דהריחוק מהיהדות הרבה יותר חמור משלא יברך, נמצא שלא נותן לפניו מכשול אלא מצילו ממכשול לא (מנחת שלמה ח"א סימן ל"ה, שבט הלוי ח"ד סימן י"ז, תשובות והנהגות ח"א סימן תפ"ג, וכעין זה באגרות משה ח"ה סימן י"ג).

אמנם פתרון זה נכון רק כשיש הכרח להזמינו כגון בהזמנת אנשים קרובים לאירועים משפחתיים, או אדם שהגיע לביתך כגון בעל מקצוע או להכרח אחר שמהלכות דרך ארץ צריך להגיש לפניו מאכל או משקה. אך כשאין הכרח, כגון הזמנת חבר קצת רחוק שלא יפגע אם לא תזמינו לאירוע, אסור להזמינו.

כמו כן אם לא יפגע בזה שלא נגיש לפניו או שלא יזמינו לאירוע, אך הדבר בהחלט יכול לגרום לו קרבה ליהדות, כגון שמזמינו לביתו ומקרכו ליהדות בשיחות פרטיות או משותפות^{לב}, או שמזמינו לשבות עמו בשבת ועל ידי

כט. כגון אם מגיש לו שתיה יאמר לו בכבוד תברך שהכל. יש לציין שעל פי רוב הפתרון הזה תופס היטב. וגם אם יצא שמברך בלי כיפה, עדיף טפי מאם לא יברך כלל, עי' סימן צ"א ס"ג. ואם אינו יודע כלל לברך יכול לומר עמו מילה במילה כולל את שם ה' כמבואר בשו"ע בסימן תפ"ד ובמשנ"ב שם סק"ח ושעה"צ אות ו'.

ל. וזה דבר המשכנע את רובם. ואינו שקר כי המברך ברכות הנהנין כדין משפיע על עצמו עשירות כמבואר בספר ברכת הבית בסוף הקדמתו על פי הזוה"ק ריש פרשת עקב. וגם אם היה זה אינו נכון מותר לעשות כן, דמותר לשנות מהאמת כשיש צורך הכרחי, עי' חו"מ סוף סימן רס"ב.

לא. וכעין סימן רנ"ד ס"ו דאומרים לאדם חטא חטא קל (רדיית הפת) והצל עצמך מחטא חמור (אפיה בשבת), אף כאן מוטב שיכשל באכילה ללא ברכה מאשר בשנאת לומדי התורה והתרחקות מהיהדות.
לב. חוגי בית.

שרואה את שולחן השבת מתקרב לאט לאט ליהדות, הרי שמותר ומצוה לעשות כן אף שאינו מברך, דלא נותן לפניו מכשול אלא עוזר לו להתקרב ליהדות.

ד. במקום הפסד פרנסה אפשר להקל ליתן אוכל למי שאינו מברך אם יכול לקחת בעצמו או על ידי אחר, דכיון שאם לא נותן לו יקח בעצמו הרי זה מסייע (ולא לפני עיור) בדרבנן, ובצורכי פרנסה יש לסמוך על המקילים שאין איסור מסייע בדרבנן לג' (בית יצחק או"ח סימן כ"ט, תורת חסד או"ח סימן ה', שדי חמד מערכת ו' אות י"ט, כה"ח סימן קס"ג אות טו"ב, קובץ תשובות למרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל ח"א סימן כ').

ולכן מותר למכור מוצרי מזון למי שאנו יודעים בו בוודאות שלא יברך, דכיון שמשלם עבור המזון הרי שיכול לקנות במקום אחר, נמצא שאין כאן לפני עיור אלא מסייע בדרבנן, וכיון שהוא צורך פרנסה, יש להקל.

כמו כן מטפלת המגישה אוכל למטופלת שלה והיא אינה רוצה לברך, מותר מהטעם הנזכר, שהרי האוכל שייך למטופלת ואם המטפלת לא תיתן לה, תיקח בעצמה או שאחרים יתנו לה.

***

מכל האמור נלמד שיש לאדם לשקול ולבדוק כשמזמין אנשים ונותן להם לאכול ולשתות, שיהיה את אחד מארבעת ההיתרים שכתבנו, ואם אין הרי שאסור להזמין, כגון שמזמין לאירוע מסויים חבר קצת רחוק דכיון שאין בו אף היתר מההיתרים הנ"ל הרי שאסור להזמין לו.

כמו כן אין לשלוח משלוח מנות למי שאנו יודעים בו שלא יברך, לא יפגע אם לא נשלח לו וכן לא יתקרב ליהדות אם נשלח לו.

לג. וזה כדברי הפרי מגדים (אשל אברהם אות ב'), שכתב שאין מסייע בדרבנן, ואף המשנ"ב אצלנו בסוף ס"ק י"ב הפנה לפרי מגדים אך פסק לא כך. על כל פנים בצורך פרנסה אפשר להקל לד לא מברך עבורו, לא אומר לו לברך, לא יפגע כשלא יוזמן ולא יתקרב ליהדות אם יוזמן, אם לא יאכל כאן לא יאכל במקום אחר. ומה שנותן מעטפה עם כסף אינו היתר, שהרי אם לא היה מזמינו לא היה אוכל במקום אחר, ולכן אינו שייך להיתר של קניה בסופר. כמו כן לא יעזור שמפקיר את האוכל שבשולחן, שהרי בסופו של דבר גורם להם לאכול בלי ברכה, והרי זה לפני עיור.

עומד על ידי רחמים יעקובוב
בתוכנת 'עיצוב ספרי קודש בוורד'
ראה [קטלוג](#) תוכנות ותוספים באתר [זה](#)
היה בקשר במייל: yaakobov001@gmail.com